

Õiguskantsler

Urmas Reinsalu
justiitsminister
info@just.ee

Teie nr

Meie 28.05.2018 nr 6-8/170445/1802450

Kaia Iva
sotsiaalkaitseminister
info@sm.ee

Lapse ja vanema suhtluskorra kohtulahendi täitemenetlus

Lugupeetud ministrid

Õiguskantsler on viimaste aastate jooksul jälginud tähelepanelikult probleeme, mis on tekkinud lapse ja vanema suhtluskorra kohtulahendite täitmisel. Nende kohtumääruste täitmist käsitlevas [märgukirjas](#) palus õiguskantsler justiitsministril ja sotsiaalkaitseministril töötada välja seadusemuudatused, mis tagaks paremini laste huvide kaitse. Justiitsminister vastas, et sellekohane analüüs ja ettepanekud on Vabariigi Valitsuse 2015 – 2019 tegevusprogrammis.

Õiguskantsleri nõunikud kohtusid 2018. aasta aprillis Justiitsministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi esindajatega, et saada ülevaade, mida on ette võetud suhtluskorra täitemenetluse süsteemi parandamiseks. Mõlema ministeeriumi esindajad olid õiguskantsleri seisukohtadega nõus ja selgitasid, et konkreetsed otsused on kavas teha 2018. ja 2019. aastal. Justiitsministeeriumi esindajate selgituste järgi valmib suhtluskorra kohtulahendite täitmist puudutav seaduseelnõu väljatöötamise kavatsus 2018. aasta lõpuks.

Uue lahenduse väljatöötamisel soovitan keskenduda sellele, kuidas teha vanematele nõustamisteenused kättesaadavamaks ning korraldada kohtueelne kokkulepete vahendamine, et vähendada kohtusse pöördumiste arvu. Kohtueelse menetluse ja kohtumenetluse etapid tuleks läbi mõelda selliselt, et lepituse/kokkulepete vahendamise faas asetuks loogiliselt tervikprotsessi. Kavandatavas seaduseelnõus peab selgelt reguleerima, kas ja kuidas peaks toimuma täitemenetlus juhul, kui suhtluskorda reguleeritakse esialgse õiguskaitse määruks. Kaaluda võiks, kas mõni ametkond, kellel oleks võrreldes kohtutäituritega rohkem oskusi ja teadmisi laste heaolu puudutavates küsimustes, suudaks suhtluskorra määruksi täita tõhusamalt kui kohtutäiturid. Seni, kuni ei ole välja töötatud uut lahendust, tuleb parandada praegust suhtluskorra määruste täitmise praktikat.

Ennetus, nõustamine ja kokkulepete vahendamine

Vanematevaheliste vaidluste lahendamisel on esmatähtis vanemate nõustamine ja nende kokkulepete vahendamine. Vanemad peavad suutma sõlmida kokkulepped lapse elu korraldamise kohta.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Ennetus tähendab seda, et iga abi vajav pere saab teenuseid (psühholoog, perenõustaja, perelepitaja) ning teavet teenuste kohta oma kodulinnas või -vallas. Ennetustöö tegemisel on keskne roll kohalikel omavalitsustel ja nende lastekaitsetöötajatel. [Lastekaitseaduse](#) (LasteKS) § 6 lg 2 järgi peavad kohalikud omavalitsused arendama välja meetmed, et ennetada laste abivajadust. LasteKS § 7 lg 2 näeb ette, et valdade ja linnade ametnikud toetavad lapsevanemat lapse õiguste ja heaolu tagamisel. Lapsevanemate toetamine hõlmab vajaduse korral nende nõustamist.

Lapsi puudutavate vaidluste lahendamisel on eriti oluline teha asjakohased nõustamisteenused vanematele kättesaadavaks, sest vanemate pikaajalised konfliktid suhted kahjustavad lapsi. Vanemad tuleks suunata perelepitaja juurde enne kohtusse pöördumist. Kui suunata vanemad õigel ajal perelepitaja juurde, on võimalik vähendada kohtuvaidluste arvu. Kohtuvaidluste vähenemise abil säästetud raha saab suunata lepituse kättesaadavaks tegemisse.

Leian, et termini „lepitus“ asemel võiks kaaluda sobilikuma termini kasutamist – näiteks kokkulepete vahendamine (*mediation*). Oluline on selgitada vanematele, et selles menetluses on esikohal lapse õigus suhelda mõlema vanemaga ja omavahel tuleb kokku leppida lapse elukorraldus. Selle kokkuleppe sõlmimise juures võib olla tarvis kutselise vahendaja abi.

Esialgse õiguskaitse määruuses sisalduva suhtluskorra täitmine

Praegu kehtiv seadus on tekitanud vastuolulise olukorra, kus lapse ja vanema suhtlust reguleeriv esialgse õiguskaitse määrus on sundtäidetav, kuid suhtlemist korraldab lõpplahend mitte. Ka see vastuolu tuleb uues seaduseelnõus lahendada.

[Tsiiviilkohtumenetluse seadustiku](#) (TsMS) § 563 näeb ette kohustusliku lepitusmenetluse, kui üks vanem soovib suhtluskorra kohtulahendit rikkuva vanema suhtes täitemenetlust algatada. Selline lepitusmenetlus on eraldiseisev menetlus, mis järgneb põhimenetlusele, milles suhtluskord on juba kindlaks määratud. Kui TsMS § 563 kohaselt korraldatud menetluses kokkulepet ei saavutata, tunnistab kohus lepitusmenetluse ebaõnnestunuks ja otsustab, milliseid sunnivahendeid tuleb rakendada. Enne lepitusmenetlust tehtud kohtumäärus, millega määratakse kindlaks lapse ja vanema suhtlemise kord, ei ole sundtäidetav ([Riigikohtu 17.12.2013 määrus](#) p. 61).

Samas on Riigikohtu hinnangul ([määrus 17.12.2013](#) p. 61) sundtäidetav TsMS § 551 lg 1 järgi antud esialgse õiguskaitse määrus, milles reguleeritakse lapse ja vanema suhtlust kohtumenetluse ajal. Vanemate vaheline kohtuvaidlus võib kesta aasta või ka rohkem, kuid kui kohus teeb kohe menetluse alguses lahuselava vanema taotlusel esialgse õiguskaitse määruse suhtlemise võimaldamiseks, mida saab ka sundtäita, jääb arusaamatuks, miks peaks lõpplahendi sundtäitmiseks uuesti kohtusse pöörduma ning lepitusmenetluse läbima.

Uue lahenduse väljatöötamisel tuleks läbi mõelda, kuidas tagada erinevate menetlusetappide loogiline ja otstarbekas järjekord. Vanemate lepitamine lapsega seotud küsimuste otsustamiseks võib olla mõttekas varasemas menetlusetapis. Samuti peab olema läbi mõeldud, mida kohtunik esialgse õiguskaitse määruuses reguleerida saab (sunnivahendid jms, sarnaselt TsMS § 563 lõikega 7).

Sotsiaalkindlustusameti võimalikust rollist suhtluskorra lahendite täitmisel

Uue lahenduse väljatöötamisel võiks kaaluda, kas mõni muu ametkond, kellel oleks võrreldes täituritega rohkem oskusi ja teadmisi laste heaolu puudutavates küsimustes, suudaks suhtluskorra lahendeid tõhusamalt täita kui kohtutäiturid. Üks selline ametkond on Sotsiaalkindlustusamet, kelle ülesanne on riikliku lastekaitsepoliitika elluviimine, riiklike strateegiate rakendamine ning valdkondadeülene lastekaitsetöö koordineerimine (LasteKS § 15). Kui suhtluskorra kohtulahendite täitmise kohustus pannakse muule ametkonnale, tuleb arvestada, et neid lahendeid täidetakse sageli nädalavahetustel. Kohtutäiturid heidavad olemasolevale süsteemile ette just seda, et nädalavahetustel töötamist ei hüvitata. See probleem tuleb uues seaduseelnõus lahendada.

Kohtulahendite täitmise praktika parandamine

Seni, kuni ei ole välja töötatud uut lahendust, tuleb parandada praegust suhtluskorra lahendite täitmise praktikat. Kohtutäituritelt kogutud tagasiside põhjal võib järeldada, et suhtluskorra kohtulahendi täitmise edukus sõltub muuhulgas sellest, kui hästi kohtutäitur oskab lapse parimaid huve hinnata ja vaidlusosaliste kokkuleppeid vahendada. Seega tuleks kohtutäituritele pakkuda sellekohast koolitust.

[Täitemenetluse seadustiku](#) § 179 kohustab kohaliku omavalitsuse esindajat osalema täitetoimingu tegemisel. Kohtutäiturite kinnitusel on aga kahjuks tulnud ette juhtumeid, kus lastekaitsetöötaja keeldub täitetoimingul osalemast (kas ajapuudusel või muul põhjusel) või osaleb sisulist tuge pakkumata. Kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötajad peavad osalema täitetoimingu tegemisel ning pakkuma kohtutäituritele sisulist nõu ja abi. Sotsiaalministeerium peab seisma hea selle eest, et kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajad oleks teadlikud oma kohustustest lapse ja vanema suhtluskorra täitemenetluses.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Teadmiseks: Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda